

POSTANOWIENIE

Warszawa, dnia *13 grudnia* 2011 r.

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Teresa Liszcz

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej
R B w sprawie zgodności:

- 1) art. 258 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 85, poz. 555, ze zm.) z

art. 2, art. 42 ust. 2 i 3, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.),
- 2) art. 263 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 85, poz. 555, ze zm.) z

art. 32 ust. 1, art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- 3) art. 263 § 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 85, poz. 555, ze zm.) z

art. 2, art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, oraz z art. 5 ust. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.),

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w zakresie badania zgodności:

- 1) art. 258 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 85, poz. 555, ze zm.) z art. 2, art. 42 ust. 2 i 3, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.),**
- 2) art. 263 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 85, poz. 555, ze zm.) z art. 32 ust. 1, art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,**
- 3) art. 263 § 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 85, poz. 555, ze zm.) z art. 5 ust. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).**

UZASADNIENIE:

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 28 października 2010 r. R B (dalej: skarżący) zarzucił: po pierwsze, niezgodność art. 258 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 85, poz. 555, ze zm.; dalej: k.p.k.) „w zakresie w jakim ustanawia domniemanie prawne niewzruszalne na niekorzyść oskarżonego w postaci domniemania podejmowania przez oskarżonego działań zmierzających do utrudniania prawidłowego biegu postępowania”, z art. 2, art. 42 ust. 2 i 3, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz art. 13 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.; dalej: Konwencja); po drugie, niezgodność art. 263 § 3 k.p.k. „w zakresie w jakim różnicuje sytuację prawną skarżącego, co do którego zapadł pierwszy wyrok wydany przez Sąd I instancji w porównaniu z sytuacją prawną oskarżonych, wobec których nie zapadł pierwszy wyrok wydany przez Sąd I instancji”, z art. 32 ust. 1, art. 32 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji oraz, po trzecie, niezgodność art. 263 § 7 k.p.k. „w zakresie w jakim nie określa maksymalnego okresu trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu karnym”, z art. 2, art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, oraz z art. 5 ust. 3 Konwencji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego. Skarżący został zatrzymany lipca 1999 r. Zastosowano wobec niego tymczasowe aresztowanie, którego okres był przedłużany kolejnymi postanowieniami Sądu Okręgowego w W , Sądu Apelacyjnego w W oraz Sądu Najwyższego. Wyrokiem Sądu Okręgowego

w W – XVIII Wydziału Karnego z dnia kwietnia 2003 r. skarżący został skazany przez sąd I instancji, zaś wyrokiem Sądu Apelacyjnego w W – II Wydział Karny z dnia kwietnia 2004 r. (sygn. akt) został prawomocnie skazany na karę łączną pozbawienia wolności. W wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej wyrokiem z dnia marca 2006 r. (sygn. akt) Sąd Najwyższy – Izba Karna uchylił wyroki sądów I i II instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi okręgowemu. Sąd Najwyższy postanowił jednocześnie o zastosowaniu wobec skarżącego tymczasowego aresztowania, którego okres był następnie przedłużany kolejnymi postanowieniami Sądu Okręgowego w W . Postanowieniem z dnia kwietnia 2010 r. (sygn. akt) sąd ten przedłużył czas trwania tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia czerwca 2010 r. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Apelacyjnego w W z dnia maja 2010 r. (sygn. akt), doręczonym skarżącemu 21 czerwca 2010 r.

Zdaniem skarżącego, brak określenia w art. 263 § 3 k.p.k. łącznego czasu maksymalnego stosowania tymczasowego aresztowania po wydaniu wobec oskarżonego pierwszego wyroku sądu I instancji oraz regulacji przewidującej, że w takiej sytuacji tymczasowe aresztowanie po upływie określonego czasu może być stosowane wyłącznie na podstawie przesłanek określonych w art. 263 § 4 k.p.k., narusza konstytucyjne gwarancje wolności osobistej oraz prowadzi do niesłusznego zróżnicowania sytuacji prawnej oskarżonych, wobec których zapadł pierwszy wyrok sądu I instancji w porównaniu do pozostałych oskarżonych (narusza więc art. 32 ust. 1 oraz art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji). Skarżący podnosi ponadto, że powierzenie sądowi prowadzącemu postępowanie, nie zaś sądowi apelacyjnemu, orzekania o przedłużeniu tymczasowego aresztowania po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd I instancji, w sytuacji gdy czas jego stosowania przekracza dwa lata, stanowi naruszenie zasady równości w zakresie prawa do sądu (art. 32 ust. 1

w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji). Zdaniem skarżącego również art. 263 § 7 k.p.k. narusza normy konstytucyjne. W nieuzasadniony sposób różnicuje bowiem sytuację osób, wobec których zapadł pierwszy wyrok sądu I instancji, oraz pozostałych oskarżonych, mimo że obie grupy oskarżonych korzystają z domniemania niewinności. Skarżący wskazuje także, że brak określenia w art. 263 § 7 maksymalnego czasu trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu karnym stanowi nieproporcjonalną ingerencję w wolność osobistą, gwarantowaną przez art. 41 ust. 1 Konstytucji oraz art. 5 Konwencji. Narusza również zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) oraz nakaz humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności (art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji). Skarżący wskazuje między innymi, że wieloletnie tymczasowe aresztowanie przekształca się w praktyce w karę, która jest odbywana w warunkach bardziej dolegliwych niż warunki odbywania kary pozbawienia wolności, gdyż charakteryzuje się dalej idącymi ograniczeniami w zakresie kontaktów ze światem zewnętrznym oraz brakiem niektórych uprawnień, z których korzystają osoby skazane. Niekonstytucyjność art. 258 § 2 k.p.k. skarżący upatruje natomiast w tym, że przepis ten ustanawia – jego zdaniem – niewzruszalne domniemanie prawne, że oskarżony, któremu grozi wymierzenie surowej kary, będzie podejmował działania utrudniające prowadzenie postępowania karnego. Narusza to – w ocenie skarżącego – prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, prawo do obrony oraz prawo do zaskarżenia orzeczeń wydanych w I instancji (art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2 i art. 78 Konstytucji oraz art. 13 Konwencji), a także zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji). Uniemożliwia bowiem skuteczne podjęcie obrony przed twierdzeniami wynikającymi z tego domniemania. Pozostaje ponadto w sprzeczności z zasadą domniemania niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, zakwestionować zgodność z Konstytucją przepisów ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego prawach lub wolnościach albo obowiązkach określonych w Konstytucji. Zasady, na jakich dopuszczalne jest korzystanie z tego środka ochrony wolności i praw, precyzuje ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK). W świetle powyższych unormowań konstytucyjnych i ustawowych nie ulega wątpliwości, że przesłanką rozpoznania skargi konstytucyjnej nie może być wskazanie dowolnego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, ale tylko takiego, który w konkretnej sprawie stanowił podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia, a zarazem doprowadził do naruszenia wskazanych jako podstawa skargi konstytucyjnych wolności lub praw. W związku z tym obowiązkiem skarżącego jest dołączenie do skargi konstytucyjnej orzeczenia, które wykazuje powyższą, złożoną kwalifikację, tzn. zostało wydane na podstawie przepisów stanowiących przedmiot wniesionej skargi i prowadzi do niedozwolonej ingerencji w sferę konstytucyjnie chronionych praw podmiotowych.

Analiza skargi konstytucyjnej wniesionej w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że w zakresie wskazanym w sentencji niniejszego postanowienia skarga nie spełnia wymogów nadania jej dalszego biegu wynikających z art. 79 Konstytucji oraz ustawy o TK.

W pierwszej kolejności Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że zaskarżony art. 263 § 3 k.p.k. nie stanowił podstawy ostatecznego rozstrzygnięcia o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego w sprawie, która legła u podstaw wniesienia skargi konstytucyjnej. Jak zauważył bowiem Trybunał

w postanowieniu w sprawie o sygn. SK 39/07 (postanowienie TK z dnia 10 marca 2009 r., OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 33), przepis ten odnosi się jedynie do sytuacji stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd I instancji. Nie stanowi natomiast podstawy określenia czasu dalszego stosowania tymczasowego aresztowania podczas ponownego rozpoznawania sprawy przez sąd I instancji po uchyleniu pierwszego wyroku tego sądu. Podstawą stosowania tymczasowego aresztowania jest w takiej sytuacji, również zaskarżony w niniejszej sprawie, art. 263 § 7 k.p.k. Również treść postanowień Sądu Okręgowego

z dnia kwietnia 2010 r. oraz Sądu Apelacyjnego w W z dnia maja 2010 r. w przedmiocie przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania wobec skarżącego wskazuje, że podstawą wydania tych postanowień nie był art. 263 § 3 k.p.k. W uzasadnieniu rozstrzygnięć oba sądy wskazały jako podstawę art. 254, art. 258 § 2 oraz art. 263 § 7 k.p.k. Słusznie nie odnosiły się natomiast do treści art. 263 § 3 k.p.k., który jest nieadekwatny do oceny sytuacji prawnej skarżącego, wobec którego wydano już pierwszy wyrok. Ustalenie, że przepis ten nie stanowił podstawy rozstrzygnięcia w sprawie skarżącego, stanowi, na podstawie art. 49 w związku z art. 36 ust 3 oraz art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, przesłankę odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w zakresie badania zgodności art. 263 § 3 k.p.k. z powołanymi przez skarżącego wzorcami konstytucyjnymi.

Trybunał Konstytucyjny uznaje również, że zarzuty sformułowane w skardze konstytucyjnej wobec art. 258 § 2 k.p.k. są niedopuszczalne lub oczywiście bezzasadne. Skarżący wskazuje na niezgodność tego przepisu „w zakresie w jakim ustanawia domniemanie prawne niewzruszalne na niekorzyść oskarżonego w postaci domniemanie podejmowania przez oskarżonego działań zmierzających do utrudniania prawidłowego biegu postępowania” z art. 2, art. 42 ust. 2 i 3, art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji, a także z art. 13 Konwencji. Trybunał Konstytucyjny stwierdza jednak, że –

wbrew twierdzeniom skarżącego – zaskarżony przepis nie ingeruje w prawa gwarantowane przez powołane przepisy Konstytucji. Ustanawia on samoistną przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania wobec osób oskarżonych o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo wobec których sąd I instancji orzekł karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata. Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 3 lutego 2011 r. (Ts 265/09, niepubl.; zob. również postanowienie TK z dnia 16 października 2002 r., Ts 170/01, OTK ZU nr 4/B/2002, poz. 265), właściwy wzorzec kontroli konstytucyjności określonej w tym przepisie przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania mógłby stanowić art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, gdyż stosowanie tego środka zapobiegawczego niewątpliwie ingeruje w wolność osobistą człowieka. Takiego wzorca nie stanowi natomiast art. 42 ust. 3 Konstytucji ustanawiający zasadę domniemania niewinności. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że stosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania odbywa się w stosunku do osób korzystających z domniemania niewinności i ma na celu zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania. W żaden sposób nie przesądza natomiast o winie oskarżonego i nie stanowi wymierzenia mu odpowiedzialności karnej w rozumieniu art. 42 ust. 1 Konstytucji (zob. postanowienie TK z dnia 10 listopada 2004 r., Ts 118/04, OTK ZU nr 3/B/2005, poz. 117 oraz wyrok TK z dnia 15 października 2009 r., SK 46/07, OTK ZU nr 9/A/2009, poz. 132, pkt III.1.1 uzasadnienia). Zaskarżony art. 258 § 2 k.p.k. pozostaje także bez związku z konstytucyjnym prawem do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji) oraz prawem do zaskarżania orzeczeń wydanych w I instancji (art. 78 Konstytucji). Nie dotyczy bowiem ani kwestii przysługujących oskarżonemu w celu odparcia postawionych mu zarzutów uprawnień procesowych, ani możliwości zaskarżenia postanowienia o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania na podstawie wskazanej w tym przepisie

przesłanki. Zgodnie z art. 252 § 1 k.p.k. na takie postanowienie przysługuje, na zasadach ogólnych, zażalenie do sądu II instancji. Zaskarżony przepis nie odbiera także oskarżonemu żadnych innych uprawnień procesowych, których brak mógłby prowadzić do naruszenia prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Trybunał podkreśla ponadto, że ustanowioną w tym przepisie przesłanką stosowania tymczasowego aresztowania jest wysokość grożącej oskarżonemu kary – nie zaś wskazanie na jakiegokolwiek jego zachowanie podczas postępowania karnego. Wbrew twierdzeniu skarżącego nie sposób więc uznać, że art. 258 § 2 k.p.k. ten „ustanawia domniemanie prawne niewzruszalne”, iż oskarżony będzie podejmował działania mające na celu utrudnianie postępowania w swojej sprawie. Przepis ten nie odnosi się bowiem do takiego zachowania. Nawet jeśli przyjąć, że u podstaw jego wprowadzenia było przekonanie ustawodawcy, że wysokie zagrożenie karą łączy się ze zwiększonym ryzykiem utrudniania postępowania karnego przez oskarżonego (por. np. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1–296*, tom I, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, s. 1167–1168; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 574–575), to, jak wskazano wyżej, kwestia zasadności tego przekonania mogłaby być rozpatrywana jedynie w kontekście oceny dopuszczalności wprowadzenia ograniczenia wolności osobistej gwarantowanej przez art. 41 ust. 1 Konstytucji, nie zaś wskazanych przez skarżącego art. 2, art. 42 ust. 2 i 3, art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji. Dlatego w zakresie badania zgodności art. 258 § 2 k.p.k. z tymi przepisami Konstytucji, na podstawie art. 49 w związku z art. 36 ust. 3 ustawy o TK, należało odmówić nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu z uwagi na jej oczywistą bezzasadność.

Trybunał zauważa również, że formułując zarzut niezgodności art. 258 § 2 k.p.k. z art. 2 Konstytucji, skarżący powołuje się jedynie ogólnie na zasadę

demokratycznego państwa prawnego, nie przytacza szerszej argumentacji dotyczącej jej naruszenia oraz nie wskazuje, jakoby zarzucane przez niego naruszenie tej zasady miało związek z naruszeniem jakiegokolwiek innego postanowienia Konstytucji gwarantującego prawa lub wolności jednostki. Jak wielokrotnie wskazywał w swoim orzecznictwie Trybunał, tak sformułowany zarzut nie może być przedmiotem rozpoznania w procedurze inicjowanej wniesieniem skargi konstytucyjnej. Zasada demokratycznego państwa prawnego, z której wynikają bardziej szczegółowe zasady ustrojowe, nie przybiera bowiem postaci konstytucyjnej wolności lub prawa, których ochronie służy – w myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji – skarga konstytucyjna (zob. np. postanowienia TK z dnia 26 czerwca 2002 r., SK 1/02, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 53 i 15 grudnia 2009 r., Ts 5/08, OTK ZU nr 1/B/2010 oraz wyrok TK z dnia 3 kwietnia 2006 r., SK 46/05, OTK ZU nr 4/A/2006, poz. 39). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, wynikające z art. 2 Konstytucji zasady mogą stanowić w postępowaniu skargowym jedynie pomocniczy wzorzec kontroli, pod warunkiem jednoczesnego wskazania innej naruszonej normy konstytucyjnej statuującej wolność lub prawo (zob. wyrok TK z dnia 26 kwietnia 2005 r., SK 36/03, OTK ZU nr 4/A/2005, poz. 40). Zarzut niezgodności z tymi zasadami mógłby być więc rozpatrywany wyłącznie w ramach oceny sposobu naruszenia konstytucyjnych wolności i praw (zob. postanowienie TK z dnia 26 czerwca 2002 r., SK 1/02 oraz wyrok TK z dnia 13 stycznia 2004 r., SK 10/03, OTK ZU nr 1/A/2004, poz. 2). Brak wskazania przez skarżącego takiego związku powoduje, że podniesiony przez niego zarzut niezgodności zakwestionowanego przepisu z art. 2 Konstytucji nie może być przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie, co uzasadnia odmowę nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w tym zakresie.

Ponadto Trybunał Konstytucyjny przypomina, że w związku z wyraźnym brzmieniem art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej może być jedynie zarzut niezgodności przepisów prawa z Konstytucją. Wzorca

kontroli w postępowaniu inicjowanym wniesieniem skargi konstytucyjnej nie mogą zatem stanowić przepisy umów międzynarodowych, w tym wskazanej w rozpatrywanej sprawie Konwencji (zob. np. postanowienia TK z dnia 18 kwietnia 2000 r., SK 2/99, OTK ZU nr 3/2000, poz. 92 oraz 31 maja 2005 r., SK 59/03, OTK ZU nr 5/A/2005, poz. 61 oraz wyrok TK z dnia 6 października 2009 r., SK 46/07, OTK ZU 9/A/2009, poz. 132). Skardze konstytucyjnej należało więc odmówić nadania dalszego biegu również w zakresie badania zgodności art. 258 § 2 k.p.k. z art. 13 Konwencji oraz w zakresie badania zgodności art. 263 § 7 k.p.k. z art. 5 ust. 3 Konwencji.

Mając powyższe na uwadze, Trybunał Konstytucyjny postanowił odmówić nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu w zakresie wskazanym w sentencji.

Teresa Liszcz